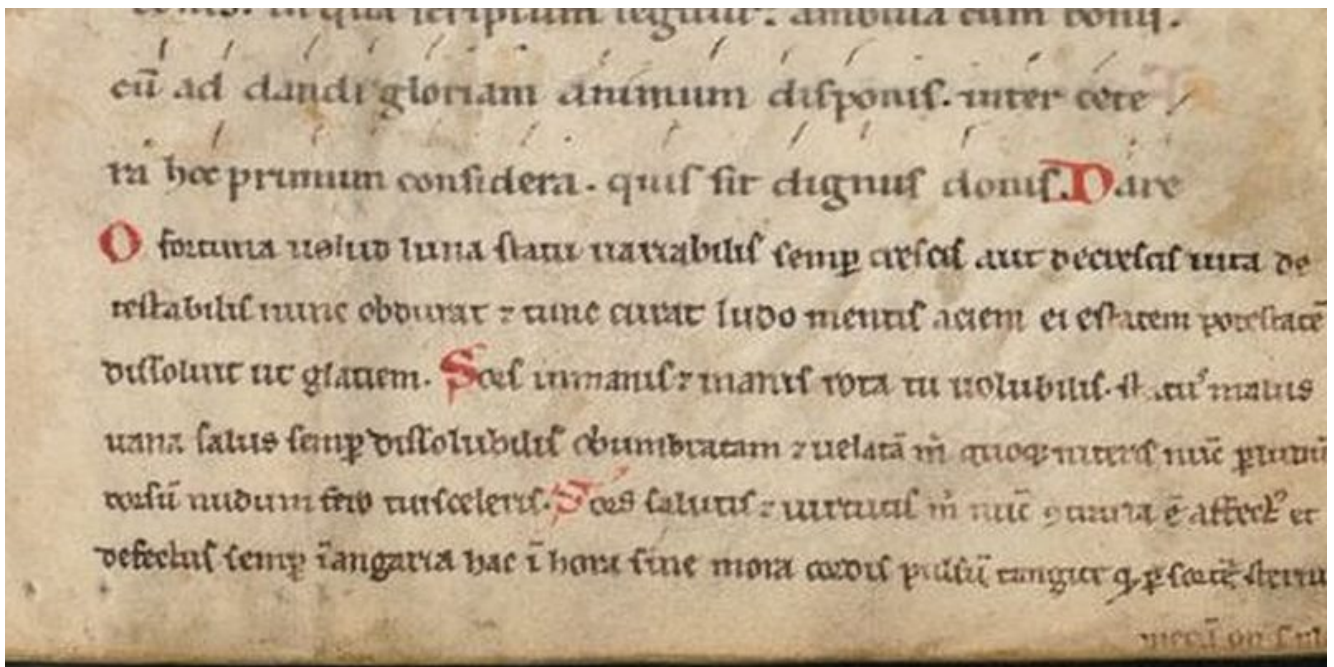

Quatre apunts sobre 'Carmina Burana'

El segle XII va ser el moment àlgid d'un grup social amb unes característiques peculiars: pertanyien a l'elit cultural, criticaven obertament el poder establert i menaven una vida dedicada al joc, el vi i les dones. I eren monjos. Sovint havien arribat als monestirs amb una vocació religiosa feble, impulsats pel seu amor al coneixement o perquè era el seu destí de fills menors de les famílies nobles. Després d'estar-s'hi uns anys en marxaven i se n'enduien la seva formació excel·lent, el rebuig pels excessos i la corrupció que hi havien viscut i el seu hàbit. El fenomen no era nou, de *clerici vaganti* (clergues vagabunds) n'hi havia hagut sempre, però les universitats acabades de fundar (que depenien també dels ordes religiosos) afavorien els seus moviments i la seva complicitat amb estudiants poc aplicats.

Els goliards, així s'anomenaven aquests monjos, vivien dels seus poemes i les seves cançons, que se centraven en dos temes: l'amor (sobretot carnal, el cortès era cosa dels trobadors) i la crítica social; les seves cançons de taverna eren sovint sàtires dels usos i costums de l'Església. La qualitat literària de la seva poesia feia que no quedés oblidada entre gerres de vi i no era inusual, ironies de la vida, que els goliards fossin protegits pels nobles i bisbes que tant criticaven. Sovint els poemes es copiaven i així han arribat fins a nosaltres col·leccions com el *Cançoner de Ripoll* o la trobada el 1803 al monestir de Benediktbauern, a Baviera.

Aquest manuscrit contenia unes tres-centes cançons, la col·lecció més important de cançons goliardes que es conserva, editada el 1847 amb el nom de *Carmina Burana* (Cants de Bauern). Quan el compositor alemany Carl Orff (1895-1992) va descobrir aquesta edició l'any 1934 va quedar-ne impressionat; com va explicar posteriorment, li van venir immediatament al cap imatges i música i aquell mateix dia va fer els primers esbossos de la seva cantata; la va subtítular, potser recordant aquella primera impressió, *Cantiones profanae cantoribus et choris cantandae comitantibus instrumentis atque imaginibus magicis* (Cançons laiques per a cantants i cors per ser cantades amb instruments i imatges màgiques). *Carmina Burana* es va estrenar el 1937 amb molt d'èxit, un èxit que acompanya l'obra en cada interpretació.

La cantata de Carl Orff està composta per a tenor, baríton, soprano, cor mixt, cor de nens i orquestra. Malgrat que una part de les cançons del manuscrit tenen notació musical, Orff va optar per recrear-les amb el seu propi estil. Així mateix, va fer servir lliurement els poemes que triava; unes vegades en va musicar només algunes estrofes, d'altres en va ajuntar dues en una cançó. El resultat és una peça formada per vint-i-cinc peces que s'estructuren en tres parts: *Primo vere* - *Uf dem Anger* (Primavera - A la

prada), *In taberna* (A la taverna) i *Cours d'amor - Blanziflor et Helena* (Cort d'amor - Blancaflor i Helena). Com a pròleg i epíleg, *Fortuna Imperatrix Mundi* (Fortuna, emperadriu del món).

Els títols de les parts ens indiquen la coexistència del llatí amb l'alemany i el francès (de vegades a la mateixa cançó, com en el cas de "Floret silva nobilis", Floreix el magnífic bosc). Ens recorden també l'àmplia cultura dels goliards, que esmenten tant la protagonista d'una novel·la contemporània, *Floire et Blanche-flor*, com personatges mitològics com són Helena de Troia i la deessa Fortuna. El pròleg encara recorda Hècuba com a símbol dels canvis de la sort (muller de Príam, rei de Troia; posteriorment esclava d'Odisseu i convertida finalment en gos per evitar un destí pitjor). És molt recomanable escoltar *Carmina Burana* parant atenció als poemes; *In taberna* inclou, per exemple, cinc estrofes d'"Estuans interius" (Cremant interiorment), un conegut cant de l'època a la vida goliarda atribuït a l'Arxipoeta de Colònia, protegit pel bisbe d'aquesta ciutat. Un altre text que no ens podem perdre és "Olim lacus colueram" (En un temps passat guarnia els llacs), que canta un cigne mentre el rosteixen a l'ast i se'l mengen.

Gérard Lesne (contratenor); Orfeo Donostiarra; Orquestra del Capítol de Tolosa de Llenguadoc; Michel Plasson (director)

Des del punt de vista musical, *Carmina Burana* és una obra molt variada que ens sorprèn contínuament: l'elegància de la introducció de "Reie" (Dansa en cercle), que contrasta amb l'encomanadís ritme posterior; l'eclesiàstica dignitat d'"Ego sum abbas" (Jo soc l'abat); "Tempus est iocundum" (És un temps alegre), on tots, solistes, cor de petits i cor de grans canten a l'amor nou; els encara no trenta segons de "Dolcissime" (Estimadíssim), en què la soprano es lliura a l'amant, o la bellíssima "In trutina" (En la balança), en què la soprano encara dubta entre "lascivus amor et puditia" (l'amor lasciu i la modèstia).

Lucia Popp (soprano); Orquestra de la Ràdio de Munic; Kurt Eichhorn (director)

I, naturalment, "O Fortuna". Sens dubte, el fragment més cèlebre de *Carmina Burana*, el poderós cor que obre i tanca la cantata. Utilitzat al cinema i a la publicitat, versionat un cop i un altre, pràcticament s'ha independitzat de l'obra. L'escoltem per tancar aquestes línies sobre la cantata, tot confiant que vulgueu gaudir també de la música que hi ha entremig.

Cor de la Ràdio de Berlín; Orquestra Filharmònica de Berlín; Simon Rattle (director)